

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	15
ЧАСТИНА І. ГІСТОЛОГІЯ	23
Глава 1. Тканини	
(Попадинець О. Г., Багрій М. М., Грищук М. І., Бойко О. В.)	24
1.1. Загальні відомості з цитології, ембріології та вчення про тканини	24
1.2. Сполучні тканини.....	37
1.3. Власне сполучні тканини	38
1.4. Сполучні тканини зі спеціальними властивостями	40
1.5. Скелетні сполучні тканини	40
1.6. М'язові тканини	46
1.7. Нервова тканина	48
Глава 2. Нервова система	
(Грищук М. І., Багрій М. М., Попадинець О. Г., Бойко О. В.)	51
2.1. Загальні дані про нервову систему	51
2.2. Центральна нервова система	53
2.3. Периферична нервова система	57
Глава 3. Органи чуття	
(Бойко О. В., Попадинець О. Г., Грищук М. І., Багрій М. М.)	61
3.1. Орган зору	61
3.2. Орган слуху	63
Глава 4. Серцево-судинна система	
(Багрій М. М., Попадинець О. Г., Бойко О. В., Грищук М. І.)	64
4.1. Загальні дані про будову судинної стінки	64
4.2. Будова артерій	65
4.3. Будова вен	70
4.4. Мікроциркуляторне та гемомікроциркуляторне русло	74
4.5. Серце	76
Глава 5. Органи кровотворення й імуногенезу	
(Коваль Н. М., Попадинець О. Г., Багрій М. М., Бойко О. В., Грищук М. І.)	78

5.1. Органи кровотворення та основні етапи процесу	78
5.2. Сучасна модель кровотворення	81
5.3. Структурні особливості органів кровотворення й імуногенезу	87
5.3.1. Центральні органи кровотворення й імуногенезу	87
5.3.2. Периферичні органи кровотворення й імуногенезу	89
5.4. Морфологія формених елементів крові	94
5.5. Нормативні показники	100
Глава 6. Ендокринна система	
(Попадинець О. Г., Грищук М. І., Бойко О. В., Багрій М. М.)	104
6.1. Периферичні ендокринні органи	104
6.2. Залози змішаної секреції	105
6.3. Центральні ендокринні органи	106
Глава 7. Шлунково-кишковий тракт, зубо-щелепна система	
(Грищук М. І., Бойко О. В., Багрій М. М., Попадинець О. Г.)	109
7.1. Органи ротової порожнини	
(Гасюк А. П., Рожко М. М., Багрій М. М., Кривенький Т. П., Грищук М. І.)	109
7.2. Органи травної трубки	126
7.3. Травні залози	133
Глава 8. Органи дихання	
(Грищук М. І., Попадинець О. Г., Багрій М. М., Бойко О. В.)	138
РОЗГОРНУТИЙ ЗМІСТ	
7	
8.1. Повітроносні шляхи	138
8.2. Респіраторний відділ	143
Глава 9. Шкіра	
(Бойко О. В., Грищук М. І., Попадинець О. Г., Багрій М. М.)	145
Глава 10. Сечовидільна система	
(Попадинець О. Г., Грищук М. І., Багрій М. М., Бойко О. В.)	150
10.1. Нирка	150
10.2. Сечовивідні шляхи	156

Глава 11. Чоловіча статева система

(Бойко О. В., Багрій М. М., Попадинець О. Г., Грищук М. І.)158

11.1. Статеві залози158

11.2. Сім'явиносні шляхи160

11.3. Додаткові органи161

Глава 12. Жіноча статева система

(Багрій М. М., Грищук М. І., Бойко О. В., Попадинець О. Г.)165

12.1. Загальні відомості про жіночу статеву систему165

12.2. Статеві залози166

12.3. Маткова труба170

12.4. Матка170

12.5. Грудні залози.....178

Глава 13. Позазародкові органи

(Багрій М. М., Бойко О. В., Грищук М. І., Попадинець О. Г.)180

13.1. Плацента181

13.2. Оболонки188

13.3. Пуповина189

ЧАСТИНА II. ПАТОМОРФОЛОГІЯ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПАТОМОРФОЛОГІЯ191

Глава 1. Патологічне накопичення продуктів обміну (дистрофії)

(Багрій М. М., Боднар Я.Я., Діброва В.А., Головата Т. К., Кузик П. В.)192

1.1. Внутрішньоклітинне накопичення білків, ліпідів і вуглеводів

(паренхіматозні дистрофії)192

1.1.1. Паренхіматозні білкові дистрофії (диспротеїнози)192

1.1.1.1. Гіаліново-краплинна дистрофія192

1.1.1.2. Гідропічна дистрофія193

1.1.1.3. Рогова дистрофія194

1.1.2. Паренхіматозні жирові дистрофії (ліпідози)195

1.1.3. Паренхіматозні вуглеводні дистрофії197

1.1.3.1. Вуглеводні дистрофії, пов'язані з порушенням

обміну глікогену	197
1.1.3.2. Вуглеводні дистрофії, пов'язані з порушенням обміну глікопротеїнів	198
1.2. Позаклітинне накопичення білків, ліпідів і вуглеводів (стромально-судинні дистрофії)	199
1.2.1 Стромально-судинні білкові дистрофії (диспротеїнози)	199
1.2.1.1. Мукоїдне набухання	199
1.2.1.2. Фібриноїдне набухання	200
1.2.1.3. Гіаліноз	201
1.2.1.4. Амілоїдоз	203
1.2.2. Стромально-судинні жирові дистрофії (ліпідози)	208
1.2.2.1. Порушення обміну нейтральних жирів	208
1.2.2.2. Порушення обміну холестерину та його ефірів.....	209
1.3. Патологічне накопичення складних білків (змішані дистрофії)...	211
1.3.1. Порушення обміну хромопротеїдів (ендогенні пігментації) ...	211
8	
1.3.1.1. Порушення обміну гемоглобіногенних пігментів	211
• Порушення обміну гемосидерину	211
• Порушення обміну білірубіну	214
• Порушення обміну гематину.....	215
1.3.1.2. Порушення обміну протеїногенних (тирозиногенних) пігментів – меланіну.....	217
1.3.1.3. Порушення обміну ліпідогенних пігментів (ліпопігментів) – ліпофусцину	218
1.3.2. Порушення обміну нуклеопротейдів	219
1.4. Порушення мінерального обміну (мінеральні дистрофії)	220
1.4.1. Порушення обміну кальцію	220
Глава 2. Некроз	
(Багрій М. М., Головата Т. К.)	223
Глава 3. Порушення кровообігу	

(Багрій М. М., Волошин В. Д.)	231
3.1. Венозне повнокрів'я	231
3.2. Кровотеча	234
3.3. Стаз	238
3.4. Тромбоз/тромбоемболія	239
3.5. Емболія	245
Глава 4. Порушення вмісту тканинної рідини	
(Багрій М. М., Волошин В. Д.)	247
Глава 5. Запалення	
(Багрій М. М., Головата Т. К.)	249
5.1. Гостре ексудативне запалення	249
5.2. Хронічне проліферативне (продуктивне) запалення	249
Глава 6. Імунопатологічні процеси	
(Багрій М. М., Волошин В. Д.)	263
Глава 7. Адаптація	
(Багрій М. М., Волошин В. Д.)	270
Глава 8. Регенерація	
(Багрій М. М., Волошин В. Д.)	275
Глава 9. Склероз	
(Багрій М. М., Боднар Я. Я.)	279
Глава 10. Пухлини	
(Зербіно Д. Д., Багрій М. М., Боднар Я. Я., Діброва В.А., Головата Т. К., Волошин В. Д., Кузик П. В.)	282
10.1. Загальні відомості. Передпухлинні зміни	282
10.2. Епітеліальні пухлини	285
10.3. Мезенхімальні пухлини	291
10.3.1. Пухлини сполучної тканини	291
10.3.2. Пухлини жирової тканини	296
10.3.3. Пухлини плюрипотентної мезенхіми	299
10.3.4. Пухлини невстановленого чи спірного генезу	300

10.3.5. Пухлини м'язової тканини	301
10.3.6. Ангіогенні пухлини	305
10.3.7. Пухлини хрящової тканини	311
10.3.8. Пухлини кісткової тканини	314
10.3.9. Пухлини синовіальних оболонок	318
10.3.10. Пухлини з мезотелію	319
10.4. Пухлини нервової системи	321
10.4.1. Пухлини центральної нервової системи	321
9	
10.4.1.1 Нейроектодермальні пухлини	321
• Астроцитарні пухлини	321
• Олігодендрогліальні пухлини	323
• Епендимальні пухлини та пухлини хоріоїдного епітелію	324
• Низькодиференційовані й ембріональні пухлини	324
10.4.1.2. Менінгосудинні пухлини	326
10.4.2. Пухлини периферичної нервової системи	328
10.4.3. Пухлини вегетативної нервової системи	331
10.5. Пухлини нехромафінних парагангліїв	332
10.6. Меланіоцитарні пухлини	335
10.6.1. Невуси	335
10.6.2. Меланоми	339
10.7. Тератоми/тератобластоми	344
10.8. Пухлини гематопоетичних і лімфоїдних тканин (Коваль Н. М., Кузик П. В., Багрій М. М., Глушко Н. Л.)	348
10.8.1. Мієлоїдні пухлини	353
10.8.1.1. Мієлопроліферативні захворювання	353
10.8.1.2. Мієлодиспластичні/мієлопроліферативні захворювання	358
10.8.1.3. Мієлодиспластичні синдроми	359

10.8.1.4. Гострі мієлоїдні лейкози	360
10.8.2. Лімфоїдні пухлини.....	365
10.8.2.1. Пухлини з В-клітин	366
• Пухлини з В-клітин-попередників	366
• Зрілі В-клітинні пухлини	370
10.8.2.2. Пухлини з Т- і NK-клітин	388
• Пухлини з Т-клітин-попередників	388
• Пухлини зі зрілих Т-клітин	389
10.8.3. Лімфома Ходжкіна (лімфогранульоматоз)	391
10.8.4. Пухлини з гістіоцитів і дендритних клітин	398
ЧАСТИНА II. ПАТОМОРФОЛОГІЯ	
РОЗДІЛ 2. СПЕЦІАЛЬНА ПАТОМОРФОЛОГІЯ	401
Глава 11. Хвороби системи крові: анемії	
(Коваль Н. М., Багрій М. М.)	402
Глава 12. Хвороби серцево-судинної системи	
(Зербіно Д. Д., Багрій М. М., Боднар Я. Я., Діброва В.А., Боднар П. Я.)	406
12.1. Атеросклероз	406
12.2. Гіпертонічна хвороба	408
12.3. Ішемічна хвороба серця	410
12.4. Васкуліти й ангіопатії	416
Глава 13. Системні захворювання сполучної тканини	
(Зербіно Д. Д., Багрій М. М., Головата Т. К.)	420
13.1. Ревматизм	420
13.2. Ревматоїдний артрит	422
13.3. Системний червоний вовчак	423
Глава 14. Хвороби органів дихання	
(Багрій М. М., Боднар Я. Я., Волошин В. Д., Головата Т. К.).....	424
14.1. Захворювання дихальних шляхів	424
14.2. Захворювання респіраторних відділів легень	426
14.3. Пухлини органів дихання	438

14.4. Пневмоконіози	444
Глава 15. Хвороби зубо-щелепної системи й органів ротової порожнини	
(Гасюк А. П., Рожко М. М., Багрій М. М., Боднар Я. Я., Діброва В.А., Кривенький Т. П., Волошин В. Д., Головата Т. К.)	445
10	
15.1. Хвороби твердих тканин зуба.....	445
15.1.1. Карієс	445
15.1.2. Флюороз	449
15.2. Хвороби пульпи	450
15.2.1. Гострий пульпіт	450
15.2.2. Хронічний пульпіт	451
15.2.3. Реактивні зміни пульпи	453
15.3. Хвороби періапікальних тканин (періодонтит)	454
15.4. Хвороби ясен і пародонта	458
15.4.1. Хронічний гінгівіт	458
15.4.2. Пародонтит/пародонтоз	460
15.4.3. Пухлиноподібні захворювання	463
15.5 Хвороби щелепних кісток	465
15.5.1. Запальні захворювання	465
15.5.2. Кісти щелепних кісток	466
15.5.3. Пухлини щелепних кісток	468
15.5.3.1. Одонтогенні пухлини	468
15.5.3.2. Неодонтогенні пухлини	471
15.5.4. Пухлиноподібні захворювання щелепних кісток	471
15.6 Хвороби слинних залоз	473
15.6.1. Сіалоаденіт	473
15.6.2. Слинокам'яна хвороба	474
15.6.3. Пухлини слинних залоз	475
15.6.3.1. Плеоморфна аденома	475

15.6.3.2. Мономорфні аденоми	476
15.6.3.3. Мукоепідермоїдна пухлина	479
15.6.3.4. Аденокістозний рак (циліндрома).....	480
15.6.4. Пухлиноподібні захворювання слинних залоз	481
15.7. Хвороби слизової оболонки ротової порожнини, язика	481
15.7.1. Стоматит	481
15.7.2. Рак язика	483
Глава 16. Хвороби шлунково-кишкового тракту	
(Зербіно Д. Д., Багрій М. М., Боднар Я. Я., Діброва В.А., Волошин В. Д., Головата Т. К.) ...	485
16.1. Хвороби зіва та глотки	485
16.2. Хвороби стравоходу	487
16.3. Хвороби шлунка	489
16.3.1. Гастрит	489
16.3.2. Виразкова хвороба	493
16.3.3. Рак шлунка	496
16.4. Хвороби тонкої та товстої кишки	500
16.4.1. Хвороби тонкої кишки	500
16.4.2. Хвороби товстої кишки	502
16.4.3. Хвороба Крона	503
16.4.4. Неспецифічний виразковий коліт	504
16.4.5. Апендицит	505
16.4.6. Пухлини тонкої та товстої кишки	508
16.5. Хвороби печінки	510
16.5.1. Гепатози	510
16.5.1.1. Токсична дистрофія печінки	510
16.5.1.2. Жировий гепатоз (стеатогепатоз)	511
16.5.2. Гепатити	512
16.5.2.1. Алкогольний гепатит	512
16.5.2.2. Вірусний гепатит С	513
16.5.2.3. Вірусний гепатит В	515

16.5.3. Холангіти	515
16.5.4. Цирози	516
11	
16.5.5. Паразитарні захворювання	518
16.5.6. Пухлини печінки	519
16.6. Хвороби підшлункової залози.....	520
16.6.1. Гострий панкреатит	520
16.6.2. Хронічний панкреатит	522
16.6.3. Пухлини	524
16.7. Хвороби жовчного міхура	526
16.7.1. Гострий холецистит	526
16.7.2. Хронічний холецистит	526
16.7.3. Пухлини	530
Глава 17. Хвороби сечовидільної системи	
(Зербіно Д. Д., Багрій М. М., Волошин В. Д.)	532
17.1. Хвороби нирок	532
17.1.1. Гломерулопатії	534
17.1.1.1. Проліферативний дифузний ендокапілярний гломерулонефрит	536
17.1.1.2. Проліферативний екстракапілярний гломерулонефрит	538
17.1.1.3. Мезангіальний проліферативний гломерулонефрит ...	540
17.1.1.4. Мембранознопроліферативний (мезангіальнокапілярний) гломерулонефрит	541
17.1.1.5. Хвороба мінімальних змін	542
17.1.1.6. Мембранозна нефропатія	543
17.1.1.7. Фокальний сегментарний гломерулосклероз	545
17.1.1.8. Склерозуючий (фібропластичний) гломерулонефрит ...	550
17.1.2. Тубулопатії	550
17.1.2.1. Некротичний нефроз	550

17.1.3. Тубуло-інтерстиційні захворювання	551
17.1.4. Нефросклероз	554
17.1.5. Пухлини	554
17.2. Хвороби сечового міхура	556
17.2.1. Пухлини	556
Глава 18. Хвороби залоз внутрішньої секреції	
(Багрій М. М., Головата Т. К., Боднар П. Я.)	558
18.1. Хвороби щитоподібної залози	558
18.2. Хвороби прищитоподібної залози	567
18.3. Хвороби підшлункової залози – цукровий діабет	568
18.4. Хвороби надниркових залоз	571
Глава 19. Хвороби чоловічих статевих органів	
(Зербіно Д. Д., Багрій М. М., Боднар Я. Я., Головата Т. К.)	575
19.1. Хвороби передміхурової залози	575
19.1.1. Простатит	575
19.1.2. Дисгормональні простатопатії	575
19.1.3. Рак передміхурової залози	580
19.2. Пухлини яєчка	588
19.3. Пухлини придатка яєчка	591
Глава 20. Хвороби жіночих статевих органів	
(Зербіно Д. Д., Багрій М. М., Боднар Я. Я., Головата Т. К., Волошин В. Д., Кузик П. В.)	592
20.1. Хвороби шийки матки	592
20.1.1. Ерозії	592
20.1.2. Ендоцервікози (цервікальні ектопії).....	592
20.1.3. Цервіцити	595
20.1.4. Дистрофічні зміни покривного епітелію	595
20.1.5. Ендо метріоз	596
12	
20.1.6. Дисплазія	597
20.1.7. Рак шийки матки	599

20.1.8. Поліпи цервікального каналу	602
20.2. Хвороби тіла матки	603
20.2.1. Поліпи	603
20.2.2. Ендометрити	604
20.2.3. Гіперпластичні зміни ендометрію	605
20.2.4. Рак ендометрію	606
20.2.5. Пухлини міометрію	608
20.2.6. Ендометріюїдні пухлини	611
20.3. Хвороби маткових труб	613
20.3.1. Сальпінгіти	613
20.3.2. Пухлини маткових труб	614
20.4. Хвороби яєчників	615
20.4.1. Епітеліальні пухлини яєчників	615
20.4.1.1. Серозні пухлини	615
20.4.1.2. Муцинозні пухлини	618
20.4.1.3. Ендометріюїдні пухлини	622
20.4.1.4. Світлоклітинні (мезонефроїдні) пухлини	624
20.4.1.5. Пухлина Бреннера	625
20.4.2. Пухлини строми статевого тяжа	626
20.4.2.1. Гранульозоклітинні пухлини.....	626
20.4.2.2. Текаклітинні пухлини (текоми)	628
20.4.2.3. Андробластоми	630
20.4.3. Герміногенні пухлини – дисгермінома	631
Глава 21. Хвороби грудних залоз	
(Багрій М. М., Боднар Я.Я., Діброва В.А., Головата Т. К.)	632
21.1. Запальні захворювання	632
21.2. Дисгормональні дисплазії	633
21.2.1. Фіброзна, фіброзно-кістозна мастопатія	633
21.2.2. Аденоз	634
21.2.3. Гінекомастія	635

21.3. Доброякісні пухлини	636
21.3.1. Фібroadенома	636
21.3.2. Протокова гіперплазія	638
21.4. Рак грудної залози	639
21.4.1. Протоковий рак	639
21.4.2. Часточковий рак.....	639
21.4.3. Інфільтративний рак	640
21.4.4. Слизистий рак	645
21.4.5. Рак Педжета	646
21.4.6. Рецептори естрогену, прогестерону та C-erbB-2 Oncoprotein / HER-2/neu у клітинах раку грудної залози	648
21.4.7. Терапевтично-індукований патоморфоз інфільтративної карциноми	651
Глава 22. Хвороби вагітності та післяпологового періоду (Багрій М. М., Боднар Я. Я.)	
22.1. Порушена маткова вагітність	656
22.2. Порушена позаматкова вагітність.....	657
22.3. Патологія плаценти.....	658
22.4. Патологія оболонок посліду	660
22.5. Патологія пуповини	661
22.6. Плацентарний поліп	663
22.7. Емболія навколоплідними водами	664
13	
22.8. Трофобластична хвороба	664
22.8.1. Синцитіальний ендометрит	664
22.8.2. Міхурцевий занесок	665
22.8.3. Хоріонепітеліома	666
Глава 23. Хвороби центральної нервової системи (Багрій М. М., Головата Т. К.)	
Глава 24. Хвороби опорно-рухового апарату	

(Багрій М. М., Головата Т. К., Коваль Н. М.)	671
Глава 25. Патологія шкіри	
(Багрій М. М., Боднар Я. Я., Волошин В. Д.)	676
25.1. Ксантелазма	676
25.2. Кісти	676
25.3. Пухлиноподібні ураження	678
25.3.1. Вірусні ураження	678
25.3.1.1. Бородавка	678
25.3.1.2. Контагіозний моллюск	679
25.3.2. Кератоакантома	679
25.3.3. Себореїний кератоз	681
25.4. Базальноклітинний рак (базаліома)	681
25.5. Плоскоклітинний рак	686
25.6. Пухлини з волосяного фолікула.....	688
25.6.1. Трихофолікулома	688
25.6.2. Некротизуюча епітеліома Малерба	689
25.7. Пухлини сальних залоз	690
25.7.1. Аденома	690
25.8. Пухлини потових залоз	691
25.8.1. Гідраденома	691
25.8.2. Еккринна спіраденома	691
25.8.3. Хондроїдна сириногома	692
25.8.4. Еккринна порома	692
25.8.5. Рак потових залоз	693
Глава 26. Лімфаденопатії	
(Зербіно Д. Д., Боднар Я. Я., Коваль Н. М., Багрій М. М.)	694
26.1. Реактивна інфекційно-запальна лімфаденопатія	695
26.2. Неопластична метастатична лімфаденопатія	698
26.3. Лімфаденопатії при гранульоматозних захворюваннях неінфекційної етіології	707

Глава 27. Хвороби дитячого віку

(Багрій М. М., Боднар Я. Я., Діброва В. А.)708

27.1. Респіраторний дистрес-синдром новонароджених708

27.2. Аноксичне ураження головного мозку712

27.3. Пневмонії713

27.4. Муковісцидоз715

27.5. Гіпоплазія легені716

27.6. Полікістозна хвороба717

27.7. Пухлини у дітей718

Глава 28. Інфекційні захворювання

(Зербіно Д. Д., Багрій М. М., Боднар Я. Я., Діброва В. А., Кузик П. В., Головата Т. К.,
Волошин В. Д.)721

28.1. Вірусні інфекції721

28.1.1. Гострі респіраторні вірусні інфекції721

28.1.1.1. Грип721

28.1.1.2. Кір722

28.1.2. ВІЛ-інфекція/СНІД722

28.1.2.1. Цитомегаловірусна інфекція при ВІЛ-інфекції/СНІДі ...722

14

28.1.2.2. Пневмоцистна пневмонія при ВІЛ-інфекції/СНІДі.....723

28.1.2.3. Туберкульоз при ВІЛ-інфекції/СНІДі725

28.1.2.4. Криптококоз при ВІЛ-інфекції/СНІДі727

28.1.2.5. Гістоплазмоз при ВІЛ-інфекції/СНІДі728

28.1.2.6. Токсоплазмоз при ВІЛ-інфекції/СНІДі730

28.2. Рикетсіози731

28.3. Бактеріальні кишкові інфекції732

28.3.1. Черевний тиф 732

28.3.2. Дизентерія 734

28.4. Бактеріальні повітряно-краплинні (респіраторні) інфекції735

28.4.1. Менінгококова інфекція735

28.4.2. Скарлатина	735
28.4.3. Дифтерія	736
28.5. Туберкульоз	737
28.5.1. Збудник, склад гранульоми	737
28.5.2. Первинний туберкульоз	738
28.5.3. Гематогенний туберкульоз	742
28.5.3.1. Гематогенний туберкульоз із переважним ураженням легень	742
28.5.3.2. Гематогенний туберкульоз із переважно позалегеновими ураженнями	743
28.5.4. Вторинний туберкульоз	752
28.6. Сифіліс	756
28.7. Грибкові захворювання (мікози)	758
28.7.1. Міцетома	758
28.7.2. Міцелій грибка	758
28.8. Сепсис	759
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	762
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	764
ПОКАЖЧИК МІКРОФОТОГРАФІЙ	774